

**Materiały
do dyskusji
po projekcji
filmu
*Za kratami
nie nosimy burek***

Film odnosi się m. in. do istotnego, globalnego i wielowymiarowego problemu, jakim jest przemoc wobec kobiet. W niektórych krajach problemy związane z przemocą wobec kobiet mają charakter bardziej drastyczny i wymagają podejmowania zmian systemowych, np. dotyczących pracy policji. Jak pokazuje film, w niektórych krajach problem ten jest tak nasilony, że fizyczne pozbawienie wolności może być sytuacją bezpieczniejszą z punktu widzenia kobiet niż ich życie w społeczeństwie, w którym nie jest zapewniona skuteczna ochrona przed przemocą. Paradoksalnie przestrzeń wolności kobiety mogą zyskać za kratami, choć przecież – jak pokazuje film – ich życie w więzieniu nie jest łatwe.

Informacje ogólne na temat przemocy wobec kobiet

× 1.1 Definicje

Przemoc w rodzinie (domowa) jest jednorazowym lub powtarzającym się umyślnym działaniem lub zaniechaniem naruszającym prawa i dobra osobiste członka rodziny, w szczególności narażającym taką osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące u osób dotkniętych przemocą cierpienia i krzywdy moralne (art. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).

Przemoc w rodzinie może mieć charakter: fizyczny, psychiczny, seksualny lub ekonomiczny. Akty przemocy w rodzinie mogą zdarzać się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, między małżonkami i partnerami (także byłymi), niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara wspólnie zamieszkują lub zamieszkiwali.

Przemoc w rodzinie ma wieloraką postać. Może być skierowana przeciwko dzieciom, osobom starszym, jak również przeciwko małżonkowi (partnerowi). **W tym ostatnim przypadku, zgodnie z policyjnymi i sądowymi statystykami, najczęściej jest to przemoc ze strony mężczyzny względem kobiety.**

Wbrew powszechnemu przekonaniu przemoc w rodzinie nie jest wynikiem chwilowego braku kontroli sprawcy nad własnym zachowaniem. Stosowanie przemocy często wpisuje się w starannie zaplanowaną strategię nakierowaną na

podporządkowanie i uzależnienie partnera.

Waga problemu przemocy w rodzinie została dostrzeżona przez społeczność międzynarodową, co w ostatnim czasie zaowocowało m. in. przyjęciem Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, wyłożonej do podpisu w Stambule dnia 11 maja 2011 r. Konwencja została ratyfikowana przez Polskę 13 kwietnia 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961; dalej jako: Konwencja stambulska).

× 1.2 Przemoc w rodzinie to forma dyskryminacji kobiet

- Przemoc wobec kobiet (w tym przemoc domowa) jest uznana za **formę dyskryminacji kobiet**. Stanowisko, że przemoc wobec kobiet jest najbardziej drastyczną formą dyskryminacji, zajął w 1994 r. Komitet ONZ ds. likwidacji dyskryminacji kobiet. Komitet Praw Człowieka ONZ wskazał na związek między przemocą ze względu na płeć i dyskryminacją w Rezolucji nr 2003/45, podkreślając, że „[w]szystkie formy przemocy wobec kobiet występują w kontekście dyskryminacji kobiet i niższego statusu przypisywanego kobietom w społeczeństwie, a są pogarszane przez przeszkody, których doświadczają kobiety poszukujące pomocy ze strony państwa.”

- W sprawie Opuz p. Turcji (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 września 2009 r., skarga nr 33401/02) ETPC uznał, że powszechna, **mająca dyskryminacyjny charakter, bierność policji i innych organów wymiaru sprawiedliwości w Turcji stworzyła atmosferę sprzyjającą przemocy w rodzinie**, a zachowania przedstawicieli organów państwa i bezkarność sprawcy wyraźnie pokazują, że brak było woli państwa do podjęcia właściwych działań w celu ochrony ofiar przemocy. Na ten problem zwrócił też uwagę ETPC w sprawie Eremia i inni p. Mołdawii (wyrok z dnia 28 maja 2013 r., skarga nr 3564/11).

× 1.3. Dane statystyczne

Ofiarami przemocy w rodzinie są najczęściej kobiety. Natomiast sprawcami przemocy domowej najczęściej są mężczyźni. Z policyjnych statystyk dotyczących Polski za 2014 r. dot. Niebieskiej Karty wynika, że ok. 70% ofiar przemocy w rodzinie to kobiety, a ok. 10% to mężczyźni (pozostałe 20% to osoby małoletnie). Jednocześnie blisko 93% sprawców to mężczyźni.

Nawet do miliona kobiet rocznie w Polsce pada ofiarą przemocy fizycznej lub seksualnej.

10% Polek zostało zgwałconych lub usiłowano je zgwałcić. Rocznie ofiarą zgwałcenia pada ok. 30 tys. kobiet. Według badań Agencji Praw Podstawowych UE w Polsce 30% kobiet doznało przemocy fizycznej w ciągu swojego życia. Z kolei 17% kobiet stało się ofiarą przemocy seksualnej przynajmniej raz w ciągu życia.

Wbrew obiegowym opiniom przemoc w rodzinie nie dotyka jedynie niższych klas społecznych czy rodzin wielodzietnych. Przemoc w rodzinie może dotyczyć wszystkich grup społecznych, również tzw. „normalnych”/„typowych” rodzin. Lepszy standard życia sprzyja ukrywaniu aktów przemocy.

Religijność nie chroni przed przemocą w rodzinie. Sprawcy przemocy mogą przynależć do różnych grup wyznaniowych.

Według badań przeprowadzonych na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej aż ok. 75% osób, które doświadczyły przemoc w rodzinie, nie ubiegało się o pomoc ze strony jakiegokolwiek instytucji. Tak wysoki odsetek osób, które nie szukały pomocy, może wynikać z niewiedzy tych osób, ale także ze strachu przed sprawcą, wstydu przed opinią publiczną i niechęci do kontaktowania się z wymiarem sprawiedliwości.

Badania społeczne pokazują, że stereotypy i mity odgrywają znaczącą rolę przy ocenianiu przez społeczeństwo sytuacji związanych z przemocą w rodzinie. Niemal 1/4 badanych uważa, że przemoc domowa nie miałaby miejsca, gdyby nie dochodziło do prowokujących zachowań ze strony ofiary. Prawie tyle samo badanych uważa, że znalezienie przez sprawcę właściwego partnera położy kres przemocy domowej. Podobna liczba ankietowanych kwalifikuje obsesyjną zazdrość partnera jako przejaw jego miłości. Ponad 14% badanych uznaje, że w niektórych sytuacjach przemoc może być usprawiedliwiona. 18,3% ankietowanych uznało, że „w małżeństwie gwałt nie istnieje”, a ponad 16% stwierdziło, że żona powinna zgadzać się na oczekiwania seksualne męża.

Kobiety w Polsce są dyskryminowane w wielu sferach życia prywatnego i publicznego.

Ponad 60% przedstawicieli władz publicznych, wyższych urzędników i kierowników stanowią mężczyźni. Kobiety są nadreprezentowane w zawodach związanych z opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz edukacją (ok. 80% ogółu pracowników).

Kobiety są dyskryminowane w sferze zatrudnienia, w tym wynagradzania. Większość pracowników z niskim wynagrodzeniem (poniżej połowy przeciętnego wynagrodzenia) stanowią kobiety.

Pytania do filmu

- Czym jest przemoc domowa wobec kobiet? Czy jest to szczególny rodzaj przemocy? Co charakteryzuje przemoc domową?

- Jaki ma związek przemoc domowa z dyskryminacją?

- Jaka jest rola państwa, w szczególności organów ścigania w podejmowaniu działań skierowanych na przeciwdziałanie przemocy domowej/karanie sprawców? Czy powinno się wprowadzać rozwiązania polegające np. na ściganiu tych przestępstw z urzędu (tj. nawet wbrew woli ofiary np. w przypadku przestępstwa zgwałcenia) czy o toczeniu się postępowania karnego powinna decydować ofiara przemocy?

- Jaki jest związek kultury z przyzwoleniem władz państwowych na przemoc domową?

- W kontekście polskiej dyskusji nad ratyfikacją Konwencji stambulskiej kontrowersje wywoływał zapis dotyczący związku kultury z przemocą wobec kobiet. Zgodnie z Konwencją państwa -strony „gwarantują, że kultura, zwyczaje, religia, tradycja czy tzw. „honor” nie będą uznawane za usprawiedliwienie dla jakichkolwiek aktów przemocy objętych zakresem niniejszej Konwencji.” (art. 12 ust. 5). Czy jest to zasadne podejście, czy też kultura nie ma związku z różnymi możliwymi formami przemocy wobec kobiet?

- Jaką rolę powinna odgrywać edukacja, a jaką działania polegające na stosowaniu prawa karnego w zapobieganiu przemocy? Czy wprowadzanie odpowiedzialności karnej za zmuszanie osoby dorosłej lub dziecka do zawarcia małżeństwa jest właściwe (takie zobowiązanie państw zawarte jest w art. 37 Konwencji stambulskiej), czy raczej powinno się w tym zakresie prowadzić edukację?

Źródła:

D. Pudzianowska, J. Jagura, Równe traktowanie uczestników postępowań. Przewodnik dla sędziów i prokuratorów, Warszawa 2016 r. www.statystyka.policja.pl;

Wyniki badań WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2014 r.) w ramach Projektu pt. „Rodzina polska wolna od Przemocy” dla Programu Operacyjnego PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”;

Violence against women: an EU – wide survey. Main results. Agencja Praw Podstawowych;

M. Budyn-Kulik, Przemoc w rodzinie – analiza wiktymologiczna oraz prawnokarne środki przeciwdziałania, IWS, Warszawa 2009;

Wyniki badań B. Gruszczyńskiej za: Nawet milion Polek każdego roku doświadcza przemocy fizycznej lub seksualnej, Gazeta Wyborcza, 22.09.2014 r., wydanie internetowe;

B. Gruszczyńska, Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne, Warszawa 2007.

opracowała Dorota Pudzianowska

dr nauk prawnych, socjolog, pracuje na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, od 2006 r. współpracuje z Helsińską Fundacją Praw Człowieka, gdzie odpowiada za program prawny zajmujący się sprawami z zakresu dyskryminacji